

Програма за доживотно учење

Назив на единицата	Православен богословски факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје
Назив на програмата	Програма за доживотно учење: Интердисциплинарен пристап кон психолошката траума и патишта за духовно исцелување
Координатор на програмата	д-р Анета Јовковска, вонреден професор
Контакт информации	e-mail: akovkovska@yahoo.com тел. 071 526 635
Причини за воведување на програмата	Во современото општество, постои длабока и хронична потреба за комплексен и интегрален пристап кон психолошката траума. Луѓето сè почесто се соочуваат со различни облици на траума: семејно насилство, загуба, сиромаштија, болест, злоупотреба - длабоки душевни рани кои ја нарушуваат човековата целовитост. Иако современата психологија и психотерапија развиле богати модели за разбирање и третман на траумата, често недостасува интегриран пристап кој го вклучува духовното и егзистенцијалното димензионирање на човекот. Во православната антропологија, човекот се разбира како единство на тело, душа и дух, создаден за заедница со Бога и ближниот. Траумата, од оваа перспектива, не е само душевна рана, туку и нарушување на односите — со себе, со другиот и со Бога. Затоа, патот кон исцелување не може да биде целосен без духовна грижа, молитвено присуство, надеж и опростување. Оваа програма е создадена за да ја надмине празнината помеѓу пастирската грижа и современата психотерапевтска практика, нудејќи интердисциплинарен модел кој ги обединува сознанијата од христијанската етика, гешталт

	психотерапијата, христијанската педагогијата и православното богословие. Таа им овозможува на учесниците: свештеници, советници, психолози, педагози и верници активни во заедницата – да стекнат конкретни знаења, вештини и духовна зрелост за адекватна грижа и придружување на луѓето кои страдаат. Програмата се темели врз прирачникот „Лекување на раните од траума – Како Црквата може да помогне“, прилагоден и развиен во контекст на православното богословие и локалните потреби. Со практични вежби, студии на случај и супервизиран процес, учесниците ќе научат како да препознаваат траума, да придружуваат без осудување, да ја интегрираат молитвата и духовната грижа со психотерапевтските интервенции и да создаваат безбедни простори за надеж и обновување на заедницата. На овој начин, програмата одговара на сè поизразената потреба Црквата и општеството да имаат подготвени луѓе кои умеат да се справуваат со болката на современиот човек на целовит, хуман и богообразен начин. Слични академски и практични програми постојат во рамките на други православни богословски институции во САД и Европа, што ја потврдува потребата и оправданоста на оваа интердисциплинарна програма. Примери се: Hellenic College / Holy Cross Greek Orthodox School of Theology со предмети за пасторална грижа и ментално здравје; St. Herman Orthodox Theological Seminary со Clinical Pastoral Education и обука за работа со зависности; St. Tikhon's Orthodox Theological Seminary со курс за свештеници во областа на Mental Health First Aid; како и Greek Orthodox Metropolis of San Francisco со програма за психологија и пасторална служба во 21 век. Во европски контекст, Библиското здружение во Романија преку проектот: Trauma Healing и
--	--

	партнерството со Missio Link International реализира интензивни тренинзи за духовно исцелување и придружување на луѓе погодени од траума. Овие примери покажуваат дека интеграцијата на православната теологија, духовната грижа и современата психотерапевтска пракса претставува актуелен и суштински пристап во формирањето на пастирски и советодавни кадри, а оваа програма на Православниот богословски факултет ја втемелува токму таа синтеза во локален контекст.
Целна група/за кого е наменета програмата, број на слушатели и предуслови за запишување	Програмата е наменета за лица кои во својата професионална или духовна служба се среќаваат со луѓе што носат болка и траума — студенти по теологија, свештеници, ѓакони, монаси, катихети, вероучители, педагози, психолози, терапевти, советници, социјални работници, хоспитални и болнички капелани и активни членови на црковната заедница. Програмата е особено корисна за оние што сакаат да го продлабочат своето разбирање за психолошките трауми во светлината на православната антропологија и да развијат практични вештини за грижа, слушање и придружување на луѓе кои се соочуваат со страдање, загуба и душевни рани. Се препорачува претходно основно богословско, психолошко или педагошко образование, или пак искуство во пастирска, советодавна или социјална служба. Бројот на учесници е ограничен на максимум 24 лица, со цел да се обезбеди интерактивна работа, доверливост и супервизиран процес на учење.
Цели и задачи на програмата	Цели: Да се обезбеди интегрирана православно-пастирска и психотерапевтска обука која ги оспособува учесниците за целовито разбирање, придружување и поддршка на лицата погодени од психолошка траума, преку синтеза на богословската наука,

	духовна чувствителност и психотерапевтска компетентност. Задачи: Да се стекнат основни знаења за природата на траумата, нејзините психолошки, телесни и духовни манифестации и последиците врз поединецот и заедницата. Да се развие разбирање за православната теолошка перспектива на страдањето, надежта и исцелението – преку библиски, литургиски и светоотечки извори. Да се научат методи на безбедна и етичка проценка на трауматизирани лица и препознавање на сопствените граници во советодавната и пастирската улога. Да се вежба интеграција на психотерапевтски техники со молитвени и духовни практики за поддршка на лицето во процес на заздравување. Да се применат вежби за слушање, емпатија, присутност и градење доверба, како основни алатки на секој што служи во контекст на траума. Да се изучи и применува етичка и пастирска рамка за супервизирана работа, со нагласување на личната зрелост и саморефлексија. Да се создаде заедница на учење и поддршка, во која учесниците ќе развијат способност за соработка меѓу различни професионални профили и служби во Црквата и општеството. Начин на изведување: Програмата се изведува во комбиниран (хибриден) формат – онлајн преку платформата Google Meet, со можност за физичко присуство во просториите на Православниот богословски факултет во Скопје за учесниците кои претпочитаат директна интеракција и групна динамика во живо. Аргументација за форматот: Флексибилност и пристапност: Онлајн изведбата
--	--

	овозможува вклучување на учесници од различни градови и професионални профили, без потреба од патување или одвојување од службата. Интерактивност и лична вклученост: Google Meet обезбедува услови за визуелен контакт, споделување материјали, групна работа во „breakout rooms“ и континуирана супервизија, што овозможува динамика при работилниците. Духовна и групна поврзаност: Работилниците се водат со посебна грижа за создавање атмосфера на доверба, без нарушување на интимноста што ја бара оваа тема. Можност за физичко присуство: За учесниците кои претпочитаат непосреден контакт, лична супервизија, факултетот обезбедува простор во кој сесиите можат да се следат во живо, со техничка поддршка за вклучување во заедничката онлајн средба. Место на изведување на наставата/обуката: Православен богословски факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје; платформа: Google Meet
Траење на програмата	Вкупно траење: 12 недели (3 месеци) – 48 академски часа Фреквенција: Една работилница неделно со траење од 4 академски часа и кратка пауза Датум на почеток: 15.02.2025 Датум на завршување: 30.05.2025 со пауза од две недели за Велигденските празници
Цена на програмата /обуката	9000 денари
Структура на програмата	Предвидени часови/саати во тек на денот: 4 академски часа Број на недели, месеци или семестри: 12 недели (3 месеци) Вкупно задолжителни кредити (ако се предвидени):

	Без формални кредити – Сите теми следат логичен редослед на заздравување: вовед → препознавање → обработка → придружување → духовна интеграција. – Секој модул трае 4 часа, вкупно 48 часа активна работа. – Содржината е прилагодена на православниот контекст, но е интердисциплинарна и применлива и за советодавни/терапевтски средини. Формат: секоја сесија вклучува: - воведна молитва и духовна рефлексција (10 минути) - теоретски дел / предавање (40 минути) - интерактивна работа по групи / студии на случај (90 минути) - супервизорска дискусија и заедничка завршна рефлексција (40 минути)
Основни предмети/теми	Код: TP–01 Назив на темата: Вовед во православниот пастирско-терапевтски пристап кон траумата Предуслови: Без предуслови. Краток опис: Запознавање со основните поими на траумата и нејзините психолошки, духовни и телесни димензии. Преглед на православната антропологија и библиската визија за страдањето и исцелението. Анализа на улогата на Црквата како „лекувалиште за душите“. Вовед во интердисциплинарниот пристап кон работата со лица кои доживеале траума.
	Код: TP–02 Назив на темата: Препознавање на траумата и првите чекори на придружување Предуслови: TP–01 Краток опис: Практични алатки за идентификување на трауматизирано лице, препознавање симптоми и

	поставување граници на безбедна помош. Пастирска етика и почетни стратегии на стабилизација. Вежби за слушање, сочувствителна присутност и емпатија.
	Код: TP-03 Назив на темата: Процеси на тагување Предуслови: TP-02 Краток опис: Разликување помеѓу тага и трауматска болка; процеси на тагување во православната духовност (литургија, псалми, молитви). Теолошка перспектива за воскресението како извор на исцелувачка надеж. Примена на психотерапевтски вежби за работа со лице кое доживеало загуба.
	Код: TP-04 Назив на темата: Децата и траумата: воспитна и духовна грижа Предуслови: TP-02 Краток опис: Психолошки и развојни особености кај деца кои доживеале траума. Улогата на семејството и заедницата во процесот на исцелување. Православно-педагошки модели за придружување на деца и адолесценти преку љубов, стабилност и молитвено присуство.
	Код: TP-05 Назив на темата: Пастирско-терапевтска грижа за жените кои доживеале траума Предуслови: TP-02 Краток опис: Пастирски и психотерапевтски пристап кон работата со жени кои доживеале насилство, загуба, силување или друг вид злоупотреба. Прашања на доверба, срам и вина во православниот контекст. Осветлување на женските библиски ликови како сведоштва за исцелување и надеж.
	Код: TP-06 Назив на темата: Трауми во семејството: нарушени односи и патишта на помирување

	Предуслови: TP-02 Краток опис: Разбирање на динамиката на семејните трауми и последиците од насилство и разорени односи. Модели за семејно советување и духовна грижа во Црквата. Практични чекори за воспоставување доверба, граници и простување.
	Код: TP-07 Назив на темата: Очај, духовна криза и самоубиствени намери Предуслови: TP-03 Краток опис: Етички и пастирски одговори на ризик од самоубиство и тешки душевни состојби. Теолошки и психолошки разбирања на очајот, вината и надежта. Пастирска улога при интервенција и посттравматска поддршка на семејствата.
	Код: TP-08 Назив на темата: Зависности и пороци: траума и духовна празнина Предуслови: TP-03 Краток опис: Поврзаноста меѓу траума, зависности и духовна празнина. Модели за рехабилитација, пастирска и терапевтска соработка. Примена на молитвени и заеднички практики како дел од патот кон обновување.
	Код: TP-09 Назив на темата: Грижа за оние што се грижат за другите: пастирска самозаштита и супервизија Предуслови: TP-02 Краток опис: Разбирање на заморот, секундарната траума и психичката исцрпеност кај советници и пастири. Практични техники за самоодржување, молитвена стабилност и супервизорска поддршка.
	Код: TP-10 Назив на темата: Простување и помирување како

	пат на исцелување Предуслови: TP–06 Краток опис: Православно и терапевтско разбирање на процесот на простување. Разлика меѓу простување и негирање, внатрешно ослободување и обновување на односи. Вежби за интеграција на прошката. Молитва и симболични ритуали за простување и помирување.
	Код: TP–11 Назив на темата: Литургиски и духовни практики во процесот на исцелување Предуслови: TP–10 Краток опис: Молитвата, постот, исповедта и евхаристијата како терапевтски и преобразувачки сили. Улогата на духовникот и заедницата во закрепнување на душата. Синтеза на духовниот живот и психотерапевтските принципи на присутност и надеж.
	Код: TP–12 Назив на темата: Интеграција, раст и пат кон обновен живот Предуслови: Завршени најмалку 80% од претходните теми. Краток опис: Сумирање на стекнатите знаења и искуства. Презентација на студии на случај под супервизија. Рефлексија за личниот пат на учесникот, духовното освестување и обновената перспектива на исцелување и служба.
Проект / Теза (ако е предвидено)	Назив на проектот/тезата: Студија на случај – Придружување на лице во процес на исцелување Краток опис: Самостојна работа под супервизија на ментор, во која учесникот избира реален или симулиран случај поврзан со траума (личен или семеен, парохиски или заеднички контекст). Се изработува опис, проценка, пастирско-терапевтска

	интервенција и духовна рефлексija. Се презентира пред групата во завршната сесија. Кредити: Без формални кредити; оценување преку супервизија и квалитет на рефлексija.
Резултати од учењето	Стеknати знаења: Разбирање на различните форми и последици на траумата, со акцент на нејзините психолошки, телесни и духовни димензии. Познавање на православната теолошка перспектива за страдањето, воскресението и патиштата на духовното исцелување, осветлени преку библиски, литургиски и светоотечки извори. Запознавање со етичките и пастирски рамки за работа со лица кои доживеале траума и соработка со различни професионални служби. Стеknати вештини: Препознавање и проценка на психолошка траума со употреба на безбедни, етички и интердисциплинарни методи. Употреба на техники за емпатија, слушање, изразување грижлива присутност и градење доверба во процесот на придружување. Интегрирање на психотерапевтски пристапи со молитвени и духовни практики во реална пастirsка и советодавна пракса. Овластување за супервизирана и саморефлексивна пракса со цел развој на лична и професионална зрелост. Личен развој: Развивање на духовна зрелост и стабилност која овозможува длабоко, трпеливо, грижливо и

	одговорно служење на лицата кои страдаат. Усвојување на свесност за сопствените граници и потреба од континуирана супервизија и поддршка во услови на емотивно оптоварување. Залагање за создавање и одржување на заедница на учење и меѓусебна поддршка, која поттикнува соработка и интегрирани практики помеѓу различни дисциплини во Црквата и општеството.
Методологии за оценување	Оценувањето е формирано така што го поттикнува активното учество, личниот раст и интеграцијата на знаењето со духовното искуство. Типови на оценување: Завршни работи: Изработка на студија на случај под супервизија, во која учесникот опишува реален или симулиран пример на лице или заедница погодена од траума. Се анализираат психолошките, етичките и духовните аспекти на придружувањето, како и личната рефлексција на учесникот. Испити: Не се предвидени класични писмени или усни испити. Проценката се врши континуирано, преку практични активности, дискусии, и индивидуална и групна супервизија. Проект / Теза: Завршната студија на случај претставува форма на проект кој се презентира во последната работилница. Се оценува способноста за анализа, интеграција на православната перспектива и практичната применливост на предложените интервенции. Учество / присуство: Активно учество е задолжително и сочинува важен дел од оценката. Минимум 80% присутност на работилниците е предуслов за стекнување сертификат. Се вреднува квалитетот на

	вклученоста, придонесот во групната работа и личната рефлексija.
Скала за оценување	Активно учество и присуство - редовност, вклученост во дискусии и практични вежби: 40 бодови (40%) Студија на случај (проект) - анализа, интеграција на богословско и психотерапевтско знаење, практична применливост: 50 бодови (50%) Супервизорска евалуација - личен раст, етичка чувствителност и духовна зрелост: 10 бодови (10%) Вкупно: 100 бодови (100%) Минимален праг за успешно завршување: 51 бод Оценка: 91–100 бодови – 10 (A) 81–90 бодови – 9 (B) 71–80 бодови – 8 (C) 61–70 бодови – 7 (D) 51–60 бодови – 7 (E) <51 бодови – Неуспешен (F)
Наставен кадар што учествува наставата/обуката во	Име и презиме Звање, Област на специјализација 1. д-р Анета Јовковска, вонреден професор на Православниот богословски факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје – дипломиран теолог, магистер по психолошки науки, доктор по педагошки науки, лиценциран гештalt психотерапевт од Европската Асоцијација за Гештalt терапија, сертифициран фасилитатор за програмата „Trauma Healing“, издадена од Trauma Healing Institute при Американското Библиско Здружение (American Bible Society). 2. г-а д-р Стефан Гоговски, доцент на Православниот богословски факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје – дипломиран теолог, магистер по теолошки науки, доктор по теологија (христијанска етика).

Други учесници во наставата/обуката	Во текот на програмата се предвидува вклучување на гости - предавачи и супервизори со експертиза во работа со траума и духовна грижа, со цел да се обезбеди интердисциплинарен и практичен увид. Потенцијални гости: Клинички психотерапевти со искуство во третман на траума; Православни духовници со долгогодишна пастирска пракса; Професионалци од центри за психосоцијална поддршка и кризен интервенциски тим; Универзитетски професори.
Ресурси и поддршка	Ресурси: Основен прирачник: Лекување на раните од траума – Како Црквата може да помогне од авторите: Хариет Хил, Маргарет Хил, Ричард Баге и Пат Миерсма. Превод на македонски и адаптација на приказните: Анета Јовковска, Скопје, 2018 – електронско издание достапно за сите учесници преку линк: https://pbf.edu.mk/wp-content/uploads/2018/12/Kniga-Lekuvanje-na-ranite-od-trauma-Kako-Crkvata-moze-da-pomogne.pdf Работни листови, дополнителни текстови и референци (PDF) во дигитална форма, споделени преку Google Drive / Classroom. Пристап до библиотека: Учесниците имаат право на користење на библиотеката на Православниот богословски факултет „Св. Климент Охридски“ - Скопје, со литература од областа на богословието, духовната грижа, психологијата и психотерапијата. Достапни се и дигитални извори.

	Онлајн алатки за учење: Наставата се изведува преку платформата Google Meet, со користење на Google Classroom / Drive за размена на материјали, работни листови и домашни активности. Платформата овозможува групна работа, супервизорски сесии и видео-архиви на предавања. Услуги за поддршка на студенти: - Техничка поддршка за онлајн учество; - Можност за индивидуални консултации со предавачите и супервизорите; - Мрежа за духовна и советодавна поддршка (по договор со координаторите); - Пристап до дополнителни материјали и ресурси преку факултетскиот центар за доживотно учење.
Процес на запишување	Рокови за апликација: Пријавувањето се отвора најдоцна еден месец пред почетокот на програмата и трае 7 дена пред почетокот на програмата или до пополнување на предвидениот број места (24 учесници). Пријавување: Електронски преку е-пошта на: st.sluzba@pbf.edu.mk или лично во Студентската служба на Православниот богословски факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, со пополнета апликациска форма и кратко мотивациско писмо.
Сертификат/бодови и кредити(ако е предвидено)	По успешно завршување на обуката (минимум 80% присутност и позитивна оценка на студијата на случај), учесниците добиваат Сертификат за завршена програма за доживотно учење:

	„Интердисциплинарен пристап кон психолошката траума и патишта за духовно исцелување“, издаден од Православниот богословски факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Програмата не носи формални академски кредити (ECTS), но се признава како сертификат за професионално и духовно усовршување (Continuing Professional Development – CPD) во рамки на богословски, педагошки, советодавни и психотерапевтски активности. Сертификатот претставува призната квалификација за надградба на компетенции во областа на пастирската грижа, духовната поддршка и интердисциплинарната работа со лица во состојба на страдање или траума.
Оценка на програмата (евалуација)	Механизми за повратни информации: Кратка анкета по секоја работилница (анонимна), со прашања за квалитетот на наставата, содржината и сопственото учење; Завршна евалуациска анкета по завршувањето на програмата, со квалитативни прашања за применливоста на стекнатите знаења; Групна дискусија / супервизорска сесија на последниот час, за усна рефлексивна и предлози за подобрување. Честота на оценување / анкетирање: Континуирано по секоја сесија (кратка форма) Сумирачка евалуација на крајот на програмата Резултатите се анализираат од координаторот на програмата и се користат за подобрување на идните изданија на програмата.

Дополнителни информации	Веб-страница на програмата: https://pbf.edu.mk
----------------------------	---